

För livets skull

nummer 3 hösten 2014

En tidning från Svenska kyrkan i Skara

på gång i höst
allhelgonatid
tacksamhet

A man and a woman are walking along a paved path in a cemetery. The man, on the left, is wearing a dark blue t-shirt and blue cargo pants, carrying two black watering cans. The woman, on the right, is wearing a dark green tank top under a black jacket and dark blue cargo pants, carrying a green bucket and a green watering can. They are surrounded by green grass, trees, and several tombstones in the background.

Livet

på kyrkogården

Svenska kyrkan
SKARA

För livets skull

är församlingstidning för Svenska kyrkan i Skara. Den delas ut till alla hushåll i Skara, Ardala, Axvalls, Varnhems och Eggby-Öglunda församlingar fyra gånger per år.

Redaktion i detta nummer:

Anna Theander, Sören Eklund, Magnus Gunnarsson, Helena Långström Schön, Markus Hagberg, Per Larsson, Judith Fagrell, Marina Larsson, Irene Åkergren, Eva Rosén, Per-Erik Anonsson.

På omslaget:

Omsorg om både människor och växter hör till arbetet för Claes Andersson och Linda West.

Foto: Anna Theander

Redaktör & grafisk form:

Anna Theander
anna.theander@svenskakyrkan.se

Ansvarig utgivare:

Carl Sjögren
carl.sjogren@svenskakyrkan.se

Tryck:

LH-Tryck, Ulricehamn 2014

En tacksamhetens tanke

”För livets skull ska alla få sin föda ur denna jord vi fått – för livets skull”

När oktober är alldeles ny är skördens tid till största delen över. Ännu kanhända någon vandrar ut i skog och mark, hittar lite svamp, några bär. Men i det mesta är årets skördar bärgade. Kyrkan firar Tacksägelsedagen och vid sidan av gamla trotjänare i psalmboken får Per Harlings lite mer än tjugo år gamla psalm plats (Sv. Ps. 788).

För livets skull, för att du och jag skall ha det vi behöver, ger jorden oss ofattbart mycket gott. Jag tror inte att vi tar till vara så mycket som vi kunde göra. Men tänk om vi bara skulle sitta ner i den dunkla kvällningen vid ett tänt ljus med en kopp te och bara vara. I det varandet får tacksamhetens tankar vakna till liv.

Någon har sagt att det är klokt med tacksamhetens eftertanke. En enkel övning, som ändå kräver lite disciplin, är att varje kväll vid det där ljuset anteckna tre händelser, saker eller människor som jag vill ägna särskild tacksamhet. I det ljusets varma sken blir det inte svårt att tankarna får bli en enkel bön till Skaparen.

”Vi tror på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare” bekänner vi. Han som ligger bakom allting med andra ord. Honom känner vi till. Hans verksamhet känner vi av i allt det där vi fått av jorden, i alla dem vi delar tillvaron med. Ja, såklart också i det brutna brödet, några droppar vin – eukaristin, tacksägelsen!

”Av åkrarnas korn och bergens druvor bereder du bröd och vin” heter det i en nattvardsbön. Det finns alltså ”ett stråk av himmel och en doft av jord” (Sv. Ps. 396:1). Ingenting märkligt, tvärtom alldeles vardagligt. Samtidigt så stort och högtidligt. Du och jag måste inte förstå, bara ta emot – just som allt som växer ur jorden.

Nu är ljusets tid, det tända ljusets tid i ett allt tätare höstmörker. Men låt inte det göra din tillvaro tyngre. Tänk om ett tänt ljus nu i höstens tid skulle få sprida ett varmt sken från sin plats. En god kopp te (eller kaffe om det skall vara nödvändigt) och vilsamt tacksamma tankar om allt vad du för livets uppehålle behöver...

perlarsson, prästiskaradomkyrkoförsamling

Se en film i höst

I höst fortsätter "Film & samtal". Alla som vill se film och sedan prata med andra om sina upplevelser av filmen är välkomna! Filmkvällarna följer Sensus koncept "Tala film, tala liv" och det handlar helt enkelt om att samlas, titta på film och sedan prata. Filmkvällarna hålls omväxlande i Axvalls församlingshem, i Varnhemsgården och i S:ta Annagår-

den i Ardala och man väljer själv om man vill delta en, två eller flera gånger. Samtliga filmkvällar börjar med att filmen visas klockan 18. Sedan tar man kaffe eller te och en smörgås och pratar om filmen. Filmen är gratis, fiket kostar 20 kronor och man behöver inte anmäla sig i förväg - det är bara att dyka upp! Är man under 15 år behöver man ha en vuxen med sig.

Höstens filmer

måndag 22 september *Axvalls församlingshem*: "Den bästa av mödrar"

måndag 6 oktober, *Varnhemsgården*: "De andras liv"

måndag 20 oktober, *S:ta Annagården, Ardala*: "Hotell Marigold"

måndag 3 november, *Axvalls församlingshem*: "Lincoln"

måndag 17 november, *Varnhemsgården*: "Jag har älskat dig så länge"

måndag 1 december, *S:ta Annagården, Ardala*: "Se upp för dårarna"

Några av höstens filmer.

Bibelsamtal och kvinnohistoria

Vill du lära dig mer om Bibeln? Eller är du intresserad av historia?

Skara pastoratskår har satt samman ett intressant program där alla som vill är välkomna att delta.

Höstens program är förstås delvis präglad av stiftets 1000-årsjubileum. Man har redan haft en gudstjänst på helig mark vid Milsmeden i Härlunda och ett föredrag om stiftets historia - och i november finns möjlighet att möta tre av de kvinnor som präglat stiftet genom seklen.

Dessutom inbjuds till tre bibelstudie-

kvällar där deltagarna träffas för att läsa Bibeln i fem kvart - med undervisning, läsning, tillfälle till frågor och samtal om tron. Under hösten handlar det om Första Petrusbrevet.

- Pastoratskåren är en del av församlingslivet och vi arbetar bland annat med att sätta samman ett program med studiekvällar av olika slag, ofta på lite olika orter så att fler har möjlighet att vara med. Man behöver inte anmäla sig i förväg eller vara medlem i kåren för att vara med, det är bara att komma på det som man är intresserad av, säger Helena Långström Schön.

Höstens program

Onsdag 15 oktober 18.00
Café Hjärtat, Nikolaigården, Skara:
Fem kvart med Bibeln.
Domprost Carl Sjögren

Tisdag 4 november 18.00
Café Hjärtat, Nikolaigården, Skara:
Fem kvart med Bibeln.
Domprost Carl Sjögren

Tisdag 18 november 19.00
Klockaretomten, Eggby:
"Kvinnor under 1000 år".
Maria Eufrosyne: Jane Jönsson
Agda Österberg: Berit Stadig
Eva Åsbrink: Barbro Olofsson

Tisdag 2 december 18.00
Café Hjärtat, Nikolaigården, Skara:
Fem kvart med Bibeln.
Pastorsadjunkt Anna Thyr

Refugium

- en miljö att växa i

Blomsterprakt och skördefrukt ger nytt liv och färg åt det månghundraåriga klosterområdet i Varnhem. Här arbetar ett femtontal människor i och kring Refugium, ett sätt att ta vara på både naturen och på människors kapacitet. En del är anställda, andra tillbringar en kortare eller längre tid här. Säsongen går mot sitt slut men korgar och lådor fylls av bönor och aubergine, purjolök och färggranna pumpor. Skördealster som under sommaren har fyllt den lilla butiken "Paviljongen" som hållit öppet för de besökare som gästade klosterområdet. Vid sidan av blommor och grönsaker har smycken och presenter sålts i stora mängder. Sådant som kommit till av det som egentligen hade gjort sitt, rester som återbrukats och blivit något nytt. Gamla notpapper med andliga sånger och levande budskap har vikts omsorgsfullt till vackra kuvert och bundits samman med vikta kort tillsammans med en bit tapet som ingen behövde, stuvbitar av färggranna tyger har blivit trädgårdsförkläden.

Mycket av den skörd och de konstnärliga alster som kommer ifrån dessa skapande händer vid kyrkans verksamhet Refugium säljs i den lilla butiken. Men en hel del av grönsakerna levereras också till det intilliggande Klosterkaféet, som tar emot sallad och dill, zucchini, örter, vitlök och annat som växer här. Snittblommorna plockas, sätts samman till buketter och får bli till altarprydnad i församlingarnas kyrkor. Det som naturen ger tas till vara, det som var gammalt och utnött blir till nytt.

I klosterområdet, där munkarna levde för nästan tusen år

sedan, sjuder det också av liv – mitt i stillheten. Många är de besökare som kommer bara för att ta en promenad eller slå sig ner en stund mellan uråldriga murar och blicka ut över nejden. Här odlade munkarna kryddor och örter när kristendomen med Guds ord precis börjat spira och spridas i vårt land. Den moderna örtagård, som anlades genom ett initiativ av en församlingsbo för femton år sedan, står inför en restaurering med omsorg av mänskliga händer – här växer nu de örter som man vet användes i nordiska klosterträdgårdar på medeltiden.

De halvhöga murarna, resterna från klostret, renoverades på 1920-talet och fick tre olika arter av sedum som böljande täcken. Dessa får som bäst extra kärlek och omvårdnad. Växtligheten hade tagits över av gräs men genom en speciell jordblandning och ett enormt engagemang provades på försök att renovera en bit av murens växtlighet. Resultatet blev lyckat och nu pågår ett stort arbete där detta kulturarv ses över med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen. Än är det inte färdigt men hittills har 20 000 sticklingar plockats upp, en och en, jorden har bytts ut, förutsättningarna förbättrats och varje stickling har planterats ner igen och fått sin speciella plats på muren.

Precis som varje människa här har sin uppgift, har varje planta sin egen plats, får växa och bli till nytta - i en miljö som samlat människor genom århundraden.

Välkommen till kyrkorna och kyrkogårdarna i

Allhelgonahelgen

Öppet i Marie begravningskapell

Fredag 31 oktober 14.00–19.00

14.30 och 16.00: Musik och eftertanke

Lördag 1 november 14.00–19.00

14.30 och 16.00: Musik och eftertanke

Kaffeservering med dopp i förvaltningsbyggnaden.
Expeditionen är öppen för frågor och information.

Öppna kyrkor

för besök och enskild andakt

fredag–söndag 31 oktober–2 november

Skara domkyrka: fredag 10.00–18.00,
lördag 10.00–19.30, söndag 10.00–18.00

Bjärklunda kyrka: fredag 14.00–18.00

Skallmeja kyrka: fredag 14.00–18.00

Händene kyrka: fredag 14.00–18.00

Synnerby kyrka: fredag 14.00–18.00

Vinköls kyrka: fredag 14.00–18.00

Västra Gerums kyrka: fredag 14.00–18.00

Norra Vings kyrka: fredag 15.00–18.00, lördag 10.00–16.00

Skärvs kyrka: fredag 15.00–18.00, lördag 10.00–16.00

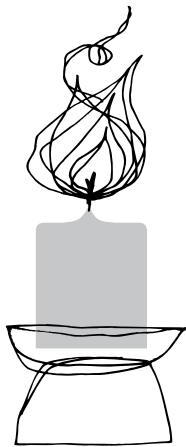
Skånings-Åsaka kyrka: fredag 14.00–18.00

Varnhems kyrka: fredag 15.00–19.00, lördag 12.00–19.00

Norra Lundby kyrka: fredag, lördag, söndag 9.00–18.00

Eggby kyrka: fredag 10.00–18.00, lördag 10.00–18.00

Minnesgudstjänster

Minnesgudstjänsten är ett tillfälle att tillsammans minnas dem som avlidit under året som gått - men också tänka på dem som lämnade jordelivet för länge sedan. En möjlighet att tända ljus och minnas dessa människor med sorg och saknad - men också med tacksamhet och glädje över det liv de levde och de minnen vi fått att bära vidare. För många är det en påminnelse om hoppet, ljuset och löftet om det eviga livet. Välkommen till kyrkan!

Lördag 1 november 18.00

Skara domkyrka:

"Vårt eviga hopp" - musik på Alla helgons dag

söndag 2 november kl. 18.00

Synnerby kyrka:

Minnesgudstjänst

söndag 2 november 16.00

Stenums kyrka:

Minnesgudstjänst

söndag 2 november 18.00

Varnhems klosterkyrka:

Minnesgudstjänst

En livets helg

Allhelgonahelgen handlar om livet. Ibland kan man få intrycket att det är tvärt om, men så är det alltså inte. Det är inte en helg som handlar om döden, utan om det kristna hoppet, förkroppsligat i de människor som kallas för helgon.

Helgon kännetecknas av att de under sitt liv på jorden fått ett rykte om helighet. Från början gällde det inte minst martyrerna, de som offrade sina liv för sin tro (1900-talet är det århundrade hittills som skördat flest kristna martyrer!), men det har också gällt människor

Alla döda är inte helgon, och alla helgon är inte döda.

NATHAN SÖDERBLOM

som gjort gott och inspirerat andra till helighet på olika sätt. Tidigt uppstod seden att fira dessa heliga på sina dödsdagar. När slutligen inte kalendern räckte till infördes "alla helgons dag", en samlingsfest då alla helgon firades, inte minst de som inte hade en egen dag i kalendern.

Eftersom många av dem som kallas helgon har varit extraordinära människor är det lätt att tro att det är detta som kännetecknar ett helgon. Så är det inte. Det som

gör ett helgon är tron på Jesus, som leder till salighet, en evighet med Gud. Det betyder att alla som dör i tro, i förtrostan på Jesus, är helgon. Därför kan man säga med Nathan Söderblom (ärkebiskop 1914-1931), att: "alla döda är inte helgon, och alla helgon är inte döda".

Eftersom helgen handlar om hoppet om det eviga livet uppstod tidigt ceremonier kring de avlidna. De ljus som tänds vid gravarna vill därför uttrycka det eviga livets ljus, en tro och ett hopp om att döden inte är slutet.

MARKUS HAGBERG

Linda West och Claes Andersson trivs med det givande arbetet bland människor och växtlighet.

Kyrkogårdsarbetarna lever förvisso med döden som ständig påminnelse – men framförallt lever de nära livet: I möten med alla de människor som kommer för att besöka en grav, tända ett ljus eller bara gå en promenad i stillheten – och bland alla de tusentals växter som knoppar, frodas, blommar och så småningom vissnar ner. På de 17 kyrkogårdarna i Skara pastorat arbetar människor dagligen för att skapa och bibehålla en vacker miljö. Två av dem är Linda och Claes.

TEXT OCH FOTO: ANNA THEANDER

Möten med människor

– i en omsorgsfullt grönskande miljö

På MARIE KYRKOGÅRD letar sig höstsolen in mellan löven, som börjat skifta i färg. En bit bort kan man ana biltrafiken, men på kyrkogården är det tyst och stilla.

- Det är nog så att människor upplever en särskild stillhet här. Jag har hört besökare säga att vardagen och bruset, det är liksom där borta, säger Linda och pekar bort mot den trafikerade vägen.

Linda West gör sin andra säsong som kyrkogårdsarbetare – den här omgången. Men hon har arbetat här tidigare. Under några år valde hon dock att prova att jobba någon annanstans, men kom tillbaka.

- Jag fick lite perspektiv. Det här är en speciell arbetsplats som känns väldigt meningsfull, både i det rent praktiska jobbet med plantor och växter och i alla spännande möten.

Hon och kollegan Claes Andersson arbetar just den här dagen på Marie kyrkogård i Skara – men andra dagar också på kyrkogårdarna utanför staden. Omsorgen är densamma på alla dessa viloplatser. Att det är just viloplatser, dit människor kommer för att ta farväl av och begrava sina nära och kära, har de i ständig åtanke. På morgonen när de kommer till jobbet kan det ligga en arbetsorder om urnsättning. Någons aska ska sättas i jorden och det är Claes och Lindas och deras kollegors arbete att förbereda för det innan de anhöriga kommer – ibland ett större sällskap tillsammans med en präst eller begravningsentreprenör, andra gånger en enda person.

- Vi gräver ett urnhål och lägger dit ett urntäck. Vi brukar lägga dit en liten

kvist eller en enkel blomma, säger Linda. Den där lilla omsorgen är viktig.

- Det handlar inte om att ”överpynta”, utan om att med en enkel gest visa de

Att sköta om det som växer på kyrkogården hör till Lindas vardag.

anhöriga att någon har varit där och tänkt på dem, gjort det lite fint, menar Claes.

ATT GRAVSÄTTA MÄNNISKORS ASKA eller stoft blir aldrig en rutin, trots att det hör till det dagliga arbetet. Oavsett om det är en traditionell grav, en urnsättning eller en anonym gravsättning i minneslunden där inte anhöriga deltar, så är det ett avsked av en människa som levtt ett liv.

- Jag tänker en del på det där och kan ofta känna att jag blir lite nyfiken. "Vem var du?" Jag funderar lite på hur den personen levde sitt liv, vilka sorger och glädjeämnen han eller hon fick uppleva, vad personen arbetade med, om det var en människa som var nöjd med sitt liv. Det kan ju också göra att man själv tänker litegrann på det här med att ta vara på det man har, funderar Claes.

Vissa dagar är förstås tyngre än andra. Ibland är de med om att gravsätta yngre människor.

- När det är små barn, eller ungdomar som kanske ryckts bort hastigt i en olycka eller ett självmord, då är det förstås lite jobbigt. En tonåring som precis skulle börja leva, och så tar det slut, säger Linda.

Men, menar hon, det går inte heller att ta med sig för mycket av de tankarna hem.

- Då skulle man kanske inte ha det här jobbet utan välja ett annat.

Men det är långt ifrån bara tankarna på döden som präglar arbetet på kyrkogården – framförallt är det ett skapande och socialt arbete. Väldigt mycket tid läggs förstås på att sköta gravar och plantera växter.

- Många har ju anlitat oss för att ta hand om deras anhörigas gravar. Det kan handla om fullständig skötsel hela året, eller om att vi putsar gräset runt graven

eller vad som helst däremellan, förklarar Claes.

På våren lyser kyrkogårdarna av framförallt penséer. På sommaren är det allsköns sommarblommor som målar ett färggrannat täcke över området. Och på hösten planteras ljung. När allhelgonahelgen närmar sig ska många gravar prydas med granris och dekorationer.

- Vi tänder också ljus på gravarna.

Framförallt i allhelgonatid är det en del människor som vill att vi sköter det åt dem. Kanske bor de långt bort och har svårt att ta sig hit.

DET TÄNDS OCKSÅ en hel del marschaller. Linda berättar att det till Marie kyrkogård under fredagen och lördagen i allhelgonahelgen kommer väldigt många människor.

- Då är det bilkö in hit, säger hon.

Claes tillägger att det började för flera år sedan när kyrkogårdsarbetarna ville göra det lite extra fint just de dagarna och tände marschaller för att lysa upp gångarna. Det blev oerhört uppskattat och sedan dess har det utökats. De flesta av kyrkorna utanför staden håller också öppet och på många håll är det kaffeservering.

- Och vi har öppet på kyrkogårdsförvaltningen där man kan gå in och ställa frågor, köpa gravljus eller bara få veta lite mer om begravningsverksamheten, säger Claes.

Många kommer under de dagarna utan att ha nå-

gon anhörig på kyrkogården. På Marie kyrkogård gäller det förresten även andra dagar på året. Det har blivit som en stillsam park, dit människor kommer för att bara ta en promenad, eller slå sig ner på en bänk en stund.

- Men vi möter förstås många människor på alla våra kyrkogårdar, även om samtalen kan skilja sig åt litegrann, konstaterar Claes.

LINDA ÄR SÄSONGSANSTÄLLD på kyrkogården. Det innebär att hon börjar sitt arbetsår här i april och slutar i november. Det gör att växtsäsongen också blir väldigt tydlig, det är lite som att följa ett liv, menar hon.

- Jag tänker på det ibland, att växtligheten här på kyrkogården påminner mycket om en människas liv. På våren är allting nytt, det knoppas och går så småningom i blom. Sedan står blomningen i full prakt ett tag och sedan börjar det vissna. Så småningom är det slut och det vissnade får plockas bort och sedan ge plats för nytt liv. Det är precis så som livet ser ut.

Kent Granath besöker kyrkogården nästan varje dag och växlar gärna några ord med Claes eller någon av hans kollegor.

HÖSTENS

musikgudstjänster och konserter

söndag 5 oktober 18.00 *S:ta Annagården.*

"När löven faller..."

Sång och lyrik med Birgittakören

söndag 12 oktober 18.00 *Skara domkyrka*

Konsert, orgel & kör

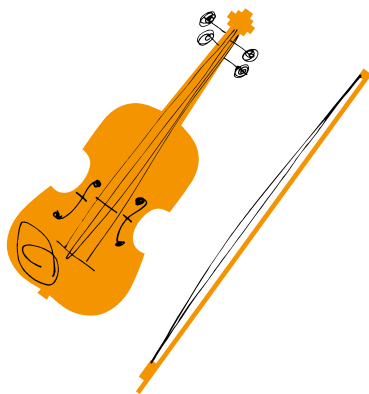
Domkyrkokören, Reibjörn Carlshamre

Åsa Nyberg,orgel

söndag 12 oktober 18.00 *Skånings-Åsaka kyrka*

Skördevesper med musik

Larmensemblen - flöjt- och stråktrio.

lördag 18 oktober 18.00 *Skara domkyrka*

Konsert med musik av Heinrich Schütz

Konserten är avslutningen på Svenska Schützsällskapet "Schütz-helg" där tillresta medlemmar sjunger tillsammans under ledning av den lokale ledaren, i Skara Reibjörn Carlshamre.

lördag 1 november 18.00 *Skara domkyrka*

Vårt eviga hopp - musik på alla helgons dag

Domkyrkokören, meditation Carl Sjögren.

lördag 8 november 16.00 *Skara domkyrka*

Requiem av Gabriel Fauré

Skara gästas denna helg av Linköpings gosskör. Kören bildades 2012 och består av ca. 50 killar i åldern 8 – 18 år.

söndag 16 november 18.00 *Skara domkyrka*

Konsert med orgeln i fokus.

Reibjörn Carlshamre. Skarabygdens symfoniorkester.

söndag 16 november 18.00 *Skånings-Åsaka kyrka*

Orgelkonsert.

Lasse Hagström.

Läktarorgeln fyller

50

I år firar läktarorgeln i Skara domkyrka 50-årsjubileum! 1964 köptes den nämligen in, från Poul-Gerhard Andersens orgelbyggeri i Köpenhamn.

Den förra orgeln byggdes i samband med kyrkans renovering i slutet av 1800-talet och kom på plats 1894. 70 år senare hade den gjort sitt och behövde bytas ut.

Andersen hade året innan startat sin egen orgelbyggerifirma och snabbt gjort sig ett namn som skapare av vackra orgelfasader - något som förstås passade i Skaras vackra katedral!

- Han hade tidigare arbetat vid ett känt danskt orgelbyggeri som heter Marcusen & Søn och som fortfarande finns kvar. Men så bestämde sig Andersen för att starta eget. Det som gjorde att han fick uppdraget i Skara var nog dels hans förmåga att skapa klang men också hans arkitektur. Notera till exempel att orgeln är v-formad vilket gör att kyrkans västerfönster också kommer

till sin rätt, berättar Reibjörn Carlshamre som är domkyrkoorganist. Nu har 50 år gått och detta uppmärksammas under hösten genom att just orgeln får sättas i centrum lite extra - vid musikgudstjänsterna den 12 oktober och 16 november. I oktober får orgeln ljuda tillsammans med kör och i november ger Reibjörn Carlshamre en orgelkonsert tillsammans med Skarabygdens symfoniorkester. Även i december planeras för en orgel- och brasskonsert den 7 december och på självaste 50-årsdagen den 17 december kommer Gotthard Arnérns invigningsprogram att framföras.

- Programmet från invigningen finns bevarat och vi tyckte att det var en rolig idé att än en gång framföra det i domkyrkan, säger Reibjörn Carlshamre.

Vill du sjunga i kör?

I de fem församlingarna i och kring Skara finns ett stort antal körer. Flicka eller gosse, ung eller äldre, nybörjarsångare eller rutinerad korist - här finns något för alla!

Information om pastoratets körer och telefonnummer till körledarna hittar du på www.skarapastorat.se.

Körerna övar regelbundet, vanligen veckokvällar och sjunger i gudstjänsten några gånger per termin. Ibland medverkar man också vid konserter och i andra musikaliska sammanhang.

MUSIK VID
LUNCHTID
I SKARA
DOMKYRKA

Fredagar
12.00 - 12.20

Labyrinten – en vandring inåt

På sydöstra sidan bakom domkyrkan ligger sedan några veckor en labyrint. Många är det som passerat och undrat. Ett och annat barn har med förtjusning hittat snabbaste vägen in med gruset skvättandes runt skorna. Någon har gjort en facebook-uppdatering efter sin morgonpromenad till jobbet och skrivit: "Domkyrkan har många rum – här är ett nytt."

Labyrinten har en lång historia som sträcker sig tusentals år tillbaka i tiden och den finns i många kulturer och religioner. Formen ser olika ut. Den kan vara fyrkantig eller rund, bestå av sju, nio eller elva cirklar. Du kan hitta den i den medeltida katedralen i Chartres och i Wakefield, vår vänförsamling, ja, t o m på väggen i Londons tunnelbana. Labyrinten som finns vid domkyrkan har trojaborgens form med rundade hörn. En trojaborg är klassisk och mycket använd i gammal skandinavisk tradition, både folkligt och inom kyrkan. Vid de stora pilgrimsmålen i Europa fanns på medeltiden ofta en labyrint för att påminna pilgrimen om att pilgrimsfärden är mer än att vandra långt och länge. Ja, labyrinten var helt enkelt en möjlighet till vandring för den som

inte kunde ge sig av på pilgrimsfärden till Jerusalem. Än idag utmanas pilgrimer av labyrinten. Efter en flera veckor lång vandring till den stora Katedralen, möts pilgrimen av den lilla labyrinten och det är som om den med stor omsorg vill säga: "Välkommen, min vän! Så bra att du vandrat till denna heliga plats, men egentligen hade det räckt att du vandrat här i labyrinten. Om du vandrat långsamt och i bön, öppen och uppmärksam för Guds närvaro, hade du även här nått fram till det heliga målet - till det yttre en mycket kortare sträcka, men till det inre en lika lång väg."

Vandringen genom labyrinten går både medsols och motsols, som en berättelse om hur livet vrider och vänder sig åt olika håll och vi har att följa med. Men

den leder dig alltid mot mitten och du kan aldrig gå vilse. Labyrinten är helt enkelt ett sätt att be med hela kroppen. Knepet är att tillåta sig vandra lugnt och långsamt. Det kan kännas fånigt att gå i cirklar utanför domkyrkan när andra passerar, men om du vågar koppla bort det som är runtomkring dig och koncentrera dig på själva känslan av att gå i labyrinten kan du helt överraskande märka att vandringen faktiskt påverkar dig och gör dig närvarande för dig själv och för Gud. Kanske upptäcker du samma sak som många pilgrimer gör på sina vandringar: "Jag bröt upp och gav mig av för att hitta hem, men upptäckte att jag var hemma hela tiden – hemma i mitt inre, hemma hos Gud som bor i livets mitt."

BRITT-MARIE HJERTÉN

Välkommen till sinnesro

Tre söndagskvällar i höst är det sinnesrogudstjänst i Skara domkyrka 18.00.

5 oktober: Kan man vara utan svek?

9 november: Samhällsansvar

14 december: Bana väg!

Läs mer om sinnesrogudstjänster på s. 16.

Välkommen in i Skara domkyrka i höst!

Högmässa varje söndag 11.00

Söndagskvällar ofta konsert eller gudstjänst 18.00

Familjegudstjänster 19 oktober 16.00 och 26 oktober 17.30

Morgonmässa onsdagar 8.00, kvällsmässa torsdagar 18.30

Öppen kyrka torsdagar 19.00-20.30

Middagsbön måndag-torsdag 12.00

Musik vid lunchtid fredagar 12.00

Ofta dopgudstjänst 12.00 på lördagar

Linnéa arbetar som ungdomsledare

Ena dagen är det förberedelser för att ta emot en ny konfirmandkull.

Nästa dag behövs ett par extra händer i barngruppen.

Linnéa Johansson trivs med sitt arbete som ungdomsledare i Skara.

Linnéa, som tog studenten i våras, tog tillfället i akt efter gymnasiestudierna att fundera över framtiden samtidigt som hon skaffar sig mera inblick i församlingen genom ett år som ungdomsledare i kyrkan.

- Jag var inte riktigt redo att studera vidare och ville ta ett sabbatsår från studierna. Det här blev ett roligt sätt att få lite erfarenheter att ta med sig, berättar Linnéa.

Miljön i församlingen är dock ingalunda ny. Linnéa har sjungit i församlingens körer större delen av livet, först i barnkör och senare i ungdomskören.

- Och i samband med att jag konfirmerades gick jag med i Svenska kyrkans unga, fortsätter hon.

Just den här dagen förbereder hon sådant som ska användas vid konfirmandskrivningen som stundar i Domkyrkan. Men arbetsuppgifterna varierar.

- Jag brukar vara med på ungdoms-

samlingarna på torsdagar. Men ibland hjälper jag till med barngrupperna, som kallas för Upptäckarna och Skattsökarna. Och så är vi några som förbereder oss för att åka till Nattkampen i Tiveden i oktober. Det är en nattlig "tävling" som Svenska kyrkans unga anordnar och där vi ansvarar för en station, så vi är drygt 20 personer som åker från Skara för att vara med där.

Arbetet som ungdomsledare är en möjlighet för ungdomar att under ett år få lära sig mer om kyrkans arbete och verksamhet. Konceptet har funnits i många år och haft lite olika "titlar" genom åren. Linnéa är den trettonde ungdomsledaren i Skara. Men till sommaren blir det alltså dags att lämna plats för någon annan. Kanske väntar studier för Linnea.

- Jag gick naturprogrammet på gymnasiet så det blir nog något åt det hållet. Något inom biologi kanske. Vi får se!

ANNA THEANDER

Ett år i Skara för Anna

Anna Thyr prästvigdes på Pingstdagen i år och är pastorsadjunkt i Skara pastorat ett år framöver. Född och uppvuxen i Götene men bor i Lidköping tillsammans med maken Christer. Annas liv har präglats av gudstro, delvis ärvd men även så småningom en personlig relation till den hon kallar Gud.

-Det har varit fantastiskt att få studera teologi i fem år och härligt att få praktisera det nu!

Berättelser och sång har färgat hennes liv. Både morfar och mamma var goda berättare. Hon använder själv gärna berättelser i undervisning och predikan. "Sjung och var glad" är ett motto som Anna skriver under på när hon sitter vid pianot och gnolar och längtar efter att få tid att sjunga i kör igen.

Anna ser på Svenska kyrkan som en medvandrar, som vandrar med människor i deras olika livssituationer.

- Kyrkan är en plats där människor i olika åldrar, kön, samhällsklass, politiska åsikter, etnicitet och sexuell läggning kan mötas. Vi har en unik miljö för att samtala om de existentiella frågorna som rör det gudomliga och det mänskliga, säger Anna.

Behöver du en dag av STILLHET och VILA?

Ibland behöver vi stanna upp ett slag för att återknyta kontakten med oss själva och med Gud. Ibland behöver vi hjälp med att bli stilla, då så mycket runt omkring oss kräver uppmärksamhet. Det kan vara svårt att höra rösten som kallar på oss i vårt inre, Guds röst. Att möta Gud i stillheten, tystnaden och meditationen är en gammal kristen tradition som kan hjälpa oss att bli stilla och lyssna till vad Gud har att säga. Därför ordnar Ardala församling en Stilla dag i S:ta Annagården

LÖRDAGEN DEN 1 NOVEMBER 12.00–17.00.

Dagen inleds med lunch och avslutas med församlingens gemensamma gudstjänst.

Det är en form av retreat, och dagen tillbringas till stor del i tystnad. För den som är ovan vid det kanske det känns svårt - "Hur ska jag klara att vara tyst i flera timmar?" - men det brukar gå väldigt bra! Prova! Under dagen finns möjlighet till bön, promenader, vila, enskilda samtal, läsning och att delta i ledda bibelmeditationer om du vill. Du är givetvis välkommen att delta även om du bor i en annan församling.

För frågor och anmälan, varmt välkommen att höra av dig till: Judith Fagrell, 0511-26561, judith.fagrell@svenskakyrkan.se - eller Ingela Tidqvist-Karlén, 0511-26520 ingela.karlen@svenskakyrkan.se

I höst kommer kyrkan hem till dig

"Tänk om vi kunde besöka alla hem i församlingen, vore inte det väldigt spännande?"

Så löd en fundering i församlingsrådet i Ardala för ungefär ett år sedan. Funderingen växte till en tanke, och vidare till en idé och slutligen ett förslag till församlingsrådet. Resultatet ska snart alla boende i Ardala församling bli varse; under oktober och november kommer alla hushåll att få besök av representanter för församlingen.

Varför? För att det är viktigt att känna sin församling, och för att vi tror att många i sin tur är intresserade av församlingen.

Hur? Vid besöket delas en påse med material från församlingen ut, och för den som vill finns det möjlighet till ett kortare samtal.

När? Besöksprojektet inleds i mitten av oktober och sträcker sig över hela november.

Har du frågor?

Vill du vara en av dem som besöker något eller några hem?

Kontakta Judith Fagrell, 0511-26561, judith.fagrell@svenskakyrkan.se

Krokig väg ledde Monica till Ardala

Monika Spolén, församlingspedagog i Ardala församling, är tillbaka efter två år i Stockholm.

- Det var fantastiskt att komma hit, allting kändes rätt, säger hon. För drygt tre år sedan utannonserades ett vikariat i Ardala på ett och ett halvt år, som Monica sökte. När hon inget hörde, ringde hon personalsekreteraren och bad att få komma på intervju. Det fick hon, och dessutom blev vikariatet hennes. Hon kände att allt hon längtat efter fanns här. Tankar kring att bygga en församling stämde överens med hennes egna, och hon kände att hon fick brinna för det hon gör.

Hon och hennes familj, man och fyra döttrar, har flyttat mellan Stockholm och Broddetorp under många år. De

trivs både på landet och i stan. Medan barnen var små jobbade Monica extra med allt möjligt, men sen bestämde hon sig för att utbilda sig till lärare.

Äldsta dottern har fått barn, och är bosatt i Skövde, därför kände Monica att det var helt rätt att tacka ja när när möjligheten till en fast tjänst i Ardala församling infann sig.

Här jobbar Monica med barn och ungdomar, och tycker det är viktigt att ha en tydlig kristen profil i hela verksamheten.

- Jag vill förmedla Guds kärlek, och jag tycker det är viktigt att barnen får lära sig vad det handlar om.

Hon är glad att vara tillbaka i Ardala.

- Jag känner mig välkommen, och det är en väldigt fin sak.

TEXT OCH FOTO: ÅSA MWANZA

Temakvällar i höst

Under hösten fortsätter temakvällarna, med föreläsningar om intressanta ämnen. Den 16 oktober föreläser etnologen Christina Ström på temat "En söt historia". Då får vi följa med på en fantastisk resa genom århundraden av godsaker. Ett långbord dukas upp med porslin, dukar och kakor från fyra århundraden. Föreläsningen avslutas med ett riktigt kafferep med sju sorters kakor. Den 20 november, kommer Håkan Andersson. Han är välkänd inte minst från Radio Skaraborg, där han har medverkar som radiopsykiater. Han är även en intressant och omtyckt föreläsare. Temakvällarna hålls i S:ta Annagården och börjar 18.30.

Gudstjänst firas

söndagar 11.00

i S:ta Annagården, Ardala

(alltid med söndagsskola och kyrkkaffe)

och vanligtvis 18.00 i någon av församlingens övriga kyrkor. För mer information, se kalendariet på www.skarapastorat.se eller tidningarnas predikoturer.

Helgmålsbön

lördagar 18.00

i Bjärklunda kyrka

(Ej Alla helgons dag 1 november, istället fredag 31 oktober)

Morgonbön

måndag-torsdag 9.00

i S:ta Annagården, Ardala

(vår och höst, helgfria dagar)

På gång

En liten stund av sinnesro

Ett tillfälle att stanna upp, mitt i veckan. En stund av bön, sång, tankar – och sinnesro.

Varannan onsdagkväll är det sinnesrogudstjänst i Norra Vings kyrka.

Prästen Per-Erik Aronsson och kyrkomusikern Magnus Lundberg har redan hunnit med de första sinnesrogudstjänsterna för hösten, men fyra återstår. De berättar att bakgrunden är ganska enkel: det ska helt enkelt finnas möjlighet till en kort och enkel gudstjänst även på vardagkvällar.

- Det började nog med att det hade pratats om en andakt på kvällstid. Så föddes tanken på sinnesrogudstjänster, för det är ju det som det handlar om. Att få stanna upp litegrann i vardagen, menar Per-Erik.

Sinnesrogudstjänsten innebär också ett större mått av delaktighet, att någon kanske delar med sig av sin tro eller

några tankar. Det är dock inget krav att deltagarna medverkar på det viset.

- Men möjligheten finns för den som vill det, säger Per-Erik och berättar att gudstjänsten inte heller blir helt "stillasittande" utan att man också kommer att gå runt till olika stationer i kyrkorummet.

- Man kan tända ljus, skriva ner några rader på en bönelapp, eller plocka upp en sten som man sedan får lägga ifrån sig, som att lämna en börda.

Musiken blir också ett viktigt inslag i denna lite friare gudstjänstform.

- Det blir lite mer musik än på "vanliga" gudstjänster, det kan man nog säga, menar Magnus och tillägger att såväl stillsamma sånger som psalmer med lite mer tempo kommer att finnas med.

I Skara domkyrka har sinnesrogudstjänster firats under en längre tid och det kommer att fortsätta även under hösten en söndag i månaden medan det i Norra Vings kyrka är varannan onsdagkväll som gäller.

Norra Vings kyrka
varannan onsdag 18.30

8 oktober: Självvrannsakan

22 oktober: Erkännande

5 november: Bön och meditation

19 november: Bön och budskap

Datum för sinnesrogudstjänsterna i Skara domkyrka hittar du på sidan 12.

Magnus Lundberg och Per-Erik Aronsson arbetar med sinnesrogudstjänsterna.

Stilla dag med inspiration

Den 11 oktober anordnas en inspirationsdag i Varnhem. Dagen börjar med morgonbön 9.00 i klosterkyrkan. Där efter talar prästen Lena Tengelin om "Att vårda sin själ" i Varnhemsgården. Lena har varit stiftsadjunkt och arbetat mycket med själavård på stiftsgården Lilleskog. Efteråt blir det möjlighet till samtal. Dagen avslutas med middagsbön och lunch. Kostnad 50 kr/person. Anmälan till: markus.hagberg@svenskakyrkan.se eller 0511-26551.

Familjegudstjänster i höst

Den 5 oktober 11.00 firas familjegudstjänst i Axvalls kyrka.

I Varnhems klosterkyrka blir det två tillfällen till familjegudstjänst där både Klosterkören och barntimmebarnen medverkar, nämligen 12 oktober och 16 november. Båda gudstjänsterna börjar 11.00.

Skördevesper i Norra Lundby

Fredagen den 10 oktober är det skördevesper i Norra Lundby kyrka 19.00. Varnhems kyrkokör medverkar.

Återöppnande i Öglunda

Att Öglunda kyrka, som varit stängt i 2,5 år, åter är öppen firas med skördevesper på Tacksägelsdagen den 12 oktober 18.00. Varnhems kyrkokör medverkar.

Höst på Varnhems Klosterkafé

1 oktober – 31 mars är kaféet öppet
torsdagar 15.00–21.00, fredag-söndag 11.00–18.00

torsdagar från klockan 15.00

serveras *Afternoon tea*. Förboka gärna på 0511-604 44.

Torsdagskvällarna kommer ofta rymma någon form av underhållning eller tankvärdhet. Några exempel i höst:

TORSDAG 16 OKTOBER 19.00 kommer Gloria Joyce Burt till kaféet. ”Upp till fred”. Gloria spelar och berättar om harpans fredsuppgift.

TORSDAG 6 NOVEMBER 19.00 kommer vi att ha en poesikväll på kaféet. ”Dikter i månsken” samt ”Dikter ur byrålådan”. Eva Lindblom håller i kvällen som startar 19.00. Tanken är att alla som vill tar med egna eller andras dikter för högläsning på kaféet. Kvällen till ära lyser fullmånen in i kaféet medan Gustav Adolfsbakelser samt poesi kan avnjutas.

Programmet utökas allteftersom. Exempelvis kommer det fler allsångstillfällen med husbandet! För aktuell information, se www.skarapastorat.se eller Varnhems Klosterkafés facebook sida.

På menyn i höst:

Lammsoppa, smörgåsar, pilgrimspiroger och goda bakverk från Klosterbageriet!

Vi använder ekologiska ingredienser och lokala producenter!

Du kan nu köpa vårt goda surdegsbröd. Det finns till försäljning alla dagar vi har öppet. Ring gärna och beställ! Tfn 0511-604 44.

Keramikkurs i Varnhemsgården

Kavla, ringla, tumma och skulptera med lera!

Start onsdag 15 oktober 18.00.

Antal kurstillfällen: 5

Kursavgift: 500 kronor + material

Ledare: Eva K Lindblom

Arrangör: Varnhems församling i samarbete med studieförbundet Sensus.

Anmälan och information:

Lili Granlund, tfn 0511-26555 eller Sensus, tfn 0500- 42 49 52.

Stickcafé i Varnhem

Ta med dig ditt handarbete så hjälps vi åt att skapa med våra händer! Välkommen både du som är van handarbetare, du som är nybörjare och du som ”kört fast” och lämnat handarbetet i en låda. Vi hjälper varandra!

Måndagar 18.00–21.00

i Varnhems klosterkafés lokaler.

Du behöver inte anmäla dig i förväg, men har du frågor eller vill veta mer, kontakta Lili Granlund, tfn 0511-26555.

Gudstjänst firas

söndagar 11.00

i Varnhems klosterkyrka

och regelbundet 18.00 i någon av församlingens övriga kyrkor.

För mer information, se kalendariet på www.skarapastorat.se eller lokaltidningarnas predikaturer.

Domkyrkan får klockspel och du kan vara med och bidra

Insamlingen till ett klockspel i Skara domkyrka pågår för fullt. Förhoppningen är att klockorna ska klinga ut över staden redan till första advent.

Det var efter ett inslag i TV:s ”Landet runt” förra året som prosten Erik Långström i Skara fick idén.

- Det handlade om klockspelet i Karlstads domkyrka och när jag märkte hur oerhört fascinerad reportern var av detta så tänkte jag att det nog fascinerar och intresserar många andra också, berättar han.

Några av landets domkyrkor har klockspel och plötsligt, menar han, kändes det naturligt att Skaras vackra katedral också skulle ha det.

- Egentligen kan jag tycka att det är konstigt att vår domkyrka inte redan har ett klockspel!

Att tanken sammanföll med stiftets 1000-årsjubileum passade väl in i tiden.

- Det handlar ju om de tusen år som gått men framförallt om det nya årtusendet som nu kommer.

Tre Skarabiskopar ställde sig bakom uppropet och kyrkorådet i Skara har beslutat att tacksamt ta emot gåvan.

Vem som helst kan vara med och bidra - privatpersoner, församlingar, företag och organisationer och Erik Långström betonar att små som stora gåvor är lika viktiga.

- Vi har sålt lotter till förmån för detta i olika sammanhang och en dam, som köpt lotter för 40 kronor, blickade upp mot domkyrkan och sa ”Nu har jag varit med och bidragit, det kan jag tänka på när jag hör klockorna spela”.

Han tillägger att en del pengar kommit in i samband med begravnings- och högtidsdagar där man istället för blommor valt att ge en gåva till klockspelet.

- Man kanske kan tycka att det är märkligt att samla in

pengar till en sådan här sak när det finns nödlidande och katastrofer i världen, men som någon sa ”Ibland kan det även vara roligt att ge till något som vi själva får glädje av i vår domkyrka”. Och det ena ska givetvis inte utesluta det andra, det är inte alls meningen, understryker han.

Totalt kostar själva klockspelet 670 000 kronor och så tillkommer kostnader bland annat för installation. 25 bronsklockor i olika storlekar ska det bli och förhoppningen är att klockspelet kan ringa in ett nytt kyrkoår och ett nytt årtusende under första advent-helgen.

Insamlingen sker i samverkan mellan Skara Stiftshistoriska sällskap och Stiftelsen Skaramissalet.

ANNA THEANDER

Vill du vara med och bidra?

För att stödja insamlingen kan du sätta in önskat belopp på bg 5423-3457. Ange ”klockspel” samt namn (alt.företag/förening). För att få namnet antecknat på en gåvotavla i domkyrkan gäller beloppet 5000 kronor för enskilda och föreningar. För företag gäller 5000 kronor – eller om man vill vara huvudsponsor 10.000 kronor eller mer.

Hämta insamlingsfoldern på www.skarastifthistoriska.nu eller i domkyrkan.

Följ insamlingen på Facebook:
Klockspel i Skara domkyrka.

”Tack gode Gud” är det lätt att ibland utbrista, snabbt och kanske kraftfullt, i tysthet eller högt. Något som utgjort ett hot eller fara har plötsligt försvunnit. Livet kan fortsätta i väl upptrampade spår i en trygg tillvaro i ett land utan krig och farsoter.

Kanske skulle sådana situationer oftare förtjäna djupare reflektion än ett tack som kommer snabbt och ibland mer reflexmässigt än från hjärtat.

Detta snabba tack förtjänar att övergå i en stund av stillhet, eftertanke och tacksamhet.

Tacksamhet över att den farliga trafiksituationen inte ledde till någon olycka, eller ett positivt besked där Du väntade ett negativt, eller att nyckelknippan kommit tillrätta.

I tunga eller svåra stunder i livet kan det vara svårt att känna tacksamhet, för någonting.

Det kanske är då det som bäst behöver komma fram, det som ändå finns där att känna tacksamhet inför. Det kan vara så att det som är illa kunde, i något avseende, ha varit ändå värre.

Tacksamhet uttrycker vi kanske inte heller alltid till den eller de som så väl förtjänar att få höra det. Det är lätt att ta mycket för givet och glömma ta fram och ge ord för den tacksamhet vi känner i våra relationer till våra medmänniskor.

I vår församling, Eggby-Öglunda, har under sommaren kyrkan i Öglunda kunnat öppna efter att i 2,5 år varit stängd för underhållsarbeten. Många kyrko- och kyrkogårdsbesökare har sedan kyrkan öppnades på olika sätt uttryckt glädje och tacksamhet för att kyrkan åter kan tas i bruk.

Tacksägelsedagen närmar sig då vi smyckar vår kyrka och i tacksamhet bär fram vad naturen givit oss av årets skörd vid en skördevesper.

Privat har en stor och kär händelse i livet inträffat under sommaren. Vi har fått ett barnbarn. Det ger anledning till reflektion, glädje och tacksamhet. Vad passar väl bättre då än att i tacksamhet från hjärtat utbrista: Tack gode Gud!

Marianne Brattberg bor i vackra Valle sedan 1980, närmare bestämt i Öglunda. Till yrket är Marianne veterinär med intresse för djur, natur och kultur. Sedan hon nu lämnat arbetslivet finns mer tid för arbetet som kyrkvård och förtroendevald i kyrkan samt för annat föreningsarbete.

marianne brattberg

h2>kontakt

Svenska kyrkan i Skara

Malmgatan 3A, 532 31 Skara
skara.pastorat@svenskakyrkan.se

Expeditionen Kyrkans Hus

Besöksadress: Malmgatan 3B, Skara
Telefon: 0511-265 00
skara.pastorat@svenskakyrkan.se
Helgfri måndag-fredag kl. 10-12

Kyrkogårdsförvaltningen

Telefon 0511-265 40, Fax 0511-108 83
skara.kgf@svenskakyrkan.se
Postadress: Malmgatan 3A, 532 31 Skara

Kyrkogårdsförvaltningens expedition:

Marie kyrkogård, Axvallagatan,
532 37 Skara
Helgfri måndag-fredag kl. 8.00-12.00

Helgpräst

Du kan nå pastoratets helgpräst dagtid
lördagar och söndagar på tfn 265 08.
Vid storhelger når du helgpräst via
tfn 265 00. Övriga tider hänvisas till
jourhavande präst via 112.
Mer information och telefonnummer
till anställda hittar du på
www.skrapastorat.se

kyrkorna berättar

Mässingen räddade ciboriet i Eggby

text och foto: markus hagberg

I Eggby kyrka finns ett ciborium från 1400-talet. Ett ciborium, som är latin och betyder "behållare", är ett av de kärl som används för att förvara det invigda, välsignade nattvardsbrödet. Ciboriet i Eggby är tillverkat av mässing, vilket sannolikt är förklaringen till varför det finns kvar. Gustav Vasa var ju annars ytterst benägen att konfiskera kyrksilver, främst sådant av ädel metall. Mässing var helt enkelt inte tillräckligt värdefullt, och föremålet i sig var kungen ointresserad av.

I flera avseenden liknar ciboriet en nattvardskalk, men det har lock. Själva behållaren på Eggby kyrkas ciborium är sexkantig. På varje sida avbildas två personer, sammanlagt tolv, nämligen apostlarna med sina attribut. Mellan foten och behållaren sitter en "nod". Det finns en hel del ciborier bevarade från medeltiden, men inte så många, av ovan nämnda skäl, är kvar i församlingarnas ägo. Varför behövdes ett ciborium, och vad var dess syfte? Frågorna för oss osökt in på nattvardsteologi. Först kan vi konstatera att det genom

hela den världsvida kyrkans historia funnits två huvuduppfattningar kring nattvarden. Den ena, som företräds av en minoritet, säger att nattvarden i första hand är en symbolisk handling som firas till minne av Jesu sista måltid. Den andra, som omfattas av de stora kyrkotraditionerna – den romersk-katolska, den ortodoxa och den lutherska (som Svenska kyrkan tillhör) – hävdar en "realpresens" (real = verklig, presens = närvaro). Man säger alltså att Kristus är verkligt närvarande i nattvarden. Men vad menar man då med "verklig närvaro", och hur förstår man den? Ja, närvaron är verklig i den mening att den inte är andlig. Kristus är alltså inte endast närvarande i själva handlingen på ett andligt sätt, utan han är konkret närvarande i nattvardsgåvorna. När det sedan gäller att förklara på vilket sätt, då skiljer sig dessa tre traditioner åt. Den romersk-katolska och den ortodoxa säger att bröd och vin, trots att det fortfarande ser ut som bröd och vin, har förvandlats till Kristi kropp och blod. Den lutherska traditionen säger istället,

att Kristus är kroppsligt närvarande "i, med och under brödet och vinets gestalt", alltså: det är bröd och vin och Kristi kropp och blod på en och samma gång.

När brödet och vinet har välsignats är det alltså, som Svenska kyrkan tror, bärare av Kristi kropp och blod, som är verkligt närvarande, inte i handlingen i största allmänhet, utan konkret i gåvorna, bröd och vin. De tre stora kyrkotraditionerna har också förstått Kristi närvaro så att den förblir till dess att gåvorna har ätits eller druckits upp. Det välsignade vinet sparas inte, utan bör drickas upp, men brödet sparas och måste åtskiljas från annat bröd som ännu inte blivit välsignat. Det kan ske i ett ciborium eller i en annan slags "behållare". Detta är också Svenska kyrkans ordning, och någon förändring infördes inte vid reformationen. Ciboriet är alltså en behållare för det heliga: de jordiska gåvor som är bärare av den Kristi kropp som på nytt och på nytt ges människan som ett odödlighetens läkemedel – för livets skull.